

Norsk potetproduksjon 2020

Per J. Møllerhagen

NIBIO Grøntproduksjon, Apelsvoll
per.mollerhagen@nibio.no

Arealer

Det totale potetarealet i 2020 var 114 463 daa (endelige tall fra Landbruksdirektoratet). Dette er en nedgang på ca. 2 400 daa sammenlignet med året før. De oppgitte arealene er de arealer som det er søkt produksjonstilskudd på. Det vil alltid være en del potet som settes i tillegg til dette, anslagsvis ca. 4–5 000 daa hvert år. Nedgangen i potetarealet på Østlandet var på vel 1 000 daa fra 2019. På Vestlandet ble arealet redusert med rundt 900 daa (noe av forklaringa på dette er at gamle Vest-Agder er tatt med i tallet fra Østlandet). Også i de andre landsdelene var det nedgang.

Hele 77 % av det totale potetarealet ligger på Østlandet. Det er fortsatt Innlandet, Vestfold og Telemark, Trøndelag og Viken som er de fire største potetfylkene. Innlandet er det desidert største, med 56 833 daa. Vestfold og Telemark hadde 15 370 daa, mens Trøndelag og Viken noterte seg for henholdsvis 13 674 og 12 713 daa. Rogaland hadde et areal på

5 692 daa i 2020 (samme som i 2019), mens Vestland er minst i landet) med 972 daa i 2020 (hvorav 824 daa i Lærdal). I de tre nordligste fylkene ble det satt 4 090 daa, som er en nedgang på 50 daa sammenlignet med 2019. Potetarealet i Troms og Finnmark var 2 536 daa, som er 100 daa lavere enn i 2019. Av disse var 1 666 daa lokalisert i Målselv kommune. Det dyrkes potet på 1,2 % av det totale jordbruksarealet det er søkt tilskudd for (9 839 028 daa).

Trenden fra tidligere år med nedgang i antall produsenter og økt areal pr. enhet har flatet ut i 2020. Antall produsenter som søkte produksjonstilskudd på potet i 2020 er omtrent det samme som året før. Dette utgjør 4,1 % (4,0 % i 2019) av de 37 120 som totalt søkte produksjonstilskudd i jordbruket i 2020. Her er også arealer under 5 daa tatt med. Tabell 2 viser at gjennomsnittlig potetareal på landsbasis nå er 76 daa, som er omtrent som i 2019. Det gjennomsnittlige arealet pr. produsent var i Innlandet på 141 daa, Vestfold og Telemark 112 daa og i Trøndelag 75 daa.

Tabell 1. Potetareal som det er søkt produksjonstilskudd på, i dekar. Kilde: Landbruksdirektoratet

	1999		2009		2018		2019		2020	
	dekar	%	dekar	%	dekar	%	dekar	%	dekar	%
Østlandet	106614	71,9	101107	73,5	87917	76,0	89356	76,5	88247	77,1
Vestlandet	11650	7,8	11719	8,5	7103	6,1	7500	6,4	6664	5,8
Midt-Norge	22452	15,1	17971	13,1	16420	14,2	15822	13,6	15462	13,5
Nord-Norge	7794	5,2	6853	5	4283	3,7	4137	3,5	4090	3,6
Totalt	148510	100	137650	100	116138	100	116853	100	114463	100

Vestlandet: Rogaland og Vestland

Midt-Norge: Møre og Romsdal, Trøndelag

Nord-Norge: Nordland, Troms og Finnmark

Østlandet: Øvrige fylker

Tabell 2. Antall potetprodusenter, totalt potetareal og areal pr. produsent. Kilde: Landbruksdirektoratet

	1999	2016	2018	2019	2020
Antall produsenter, stk.	9839	1876	1575	1507	1505
Potetareal, daa	147432	119838	115723	116815	114463
Areal/produsent, daa	15,0	64,0	73,5	77,5	76,1

Avlinger og produksjon

Tallene for avling viser at det ble produsert totalt 332 200 tonn potet i Norge i 2019. Dette var ca. 6 000 tonn mer enn i 2018. Merk at dette er foreløpige tall, og at korrigeringer vil komme. Avlinga pr. daa var 2 843 kg/daa i 2019. Dette er 30 kg/daa mer avling enn det foregående året. For 2020 er det forventet at avlingene både totalt og i kg/daa blir høyere enn i 2019. Selv om arealene er redusert i de seinere åra, ligger den årlige totale produksjonen på rundt 330 000 tonn. I alle de tre viktigste potetområdene på Østlandet (Solør/Odal, Oslofjordområdet og Mjøsområdet/Hadeland) er det rapportert om høyere avlinger enn i 2019 og med bra kvalitet. I Trøndelag er det rapportert om middels avlinger, men det er usikkerhet om hvordan lagringsevnen er pga. bløte innhøstingsforhold. På Jæren er det rapportert om bra avlinger og stort sett fin kvalitet. Landbruksdirektoratets lagertelling 1. november 2020 viser at lagerbeholdningen for matpotet er helt på linje med de siste fire årene (50 464 tonn i 2020), mens beholdningen for industripotet ligger ca. 12 % over fjoråret, med 101 939 t.

Tabell 3. Avlinger i kg/daa og totalt produsert kvantum. Kilde: Statistisk sentralbyrå (SSB)

	2010	2017	2018	2019*
Kg/daa	2517	2690	2810	2843
Totalt prod. kvantum, tonn	333200	315500	326400	332200

* Tallene er foreløpige

Sertifisert settepotetproduksjon

Settepotetarealet og omsatt kvantum de siste åra er vist i tabell 4. Arealet har økt fra ca. 8 000 (2009) til 9 491 daa sertifisert vare i 2020, snaut 300 daa mer enn foregående år. Som en kuriositet kan det nevnes at det totale arealet av sertifisert vare var nede i vel 4 700 i 1980. Omsatt mengde settepotet har variert noe de siste åra (6 000 tonn for 15 år siden til vel 10 000 tonn de siste åra). Våren 2020 ble det solgt 10 493 tonn settepotet, som er en økning på vel 420 tonn sammenlignet med foregående år.

Det produseres desidert mest sertifiserte settepoteter i Innlandet fylke, og da med hovedtyngden i Glåmdalen mellom Elverum og Skarnes. De tre sortene som ble dyrket på størst settepotetareal i 2020 var: Lady Claire 1 643 daa, Asterix 1 446 daa og Innovator 1 003 daa. Mandel, Fakse, Folva og Solist lå alle på mellom 300–850 daa sertifisert produksjon.

Celandine og Colomba ble begge dyrket på snaut 200 daa. Av norske sorter ble det dyrket størst areal (daa) av Nansen (239), Laila (170), Beate (140), Peik (122) og Rutt (118).

Tabell 4. Sertifisert settepotetproduksjon. Kilde: Mattilsynet

	2014	2017	2018	2019	2020
Areal, daa	9144	9018	9205	9214	9491
Tonn, omsatt*	8188	10199	10068	10493	-
Omsatt kg/daa	895	1131	1094	1139	-
Vraking etter vekstkontr. %	8,4	6,0	2,2	5,4	5,5

* Vær OBS på at omsatt kvantum er det som ble solgt påfølgende vinter/vår. (eks. 10 493 tonn ble solgt våren 2020)

Det er interessant å se på effektiviteten i settepotetproduksjonen målt i kg/daa omsatt vare. I 2020 ble det omsatt 1 139 kg/daa fra 2019- avlinga, dette er på linje med de foregående to åra. Mengde omsatt vare var «all time high» 10 493 tonn våren 2020 mot 10 068 tonn våren 2019.

Salget av settepotet pr. daa er lavt sammenlignet med avling i kg/daa av hele potetproduksjonen (tabell 3). Dette kan delvis forklares med at i settepotetproduksjonen blir riset sprøytet ned tidligere enn i øvrig produksjon og gjødselnivået er redusert. Dette for å få mest mulig av avlinga i settepotetfraksjonene. Produsenter som dyrker sertifiserte settepoteter, bruker i noen grad settepotet fra egen avl påfølgende år, noe som ikke kommer fram i statistikken. Dette kvantumet kan anslås til 1 300–1 500 tonn (15 % av egen produksjon i gjennomsnitt for alle dyrkere av sertifisert vare brukes til eget bruk påfølgende år). Settepoteter omsettes i 30–45 mm, 35–50 mm og 45–55 mm som de mest vanlige størrelsessorteringene. Ved gjenbruk av egne settepoteter (klassen blir da automatisk nedklassifisert) er det ofte vanlig å bruke overstørrelser, dvs. + 50–55 mm, slik at settepotetmengden pr. daa ofte blir på rundt 350 kg/daa. Flere settepotetdyrkere har en kombinasjonsproduksjon mellom konsum-/industrileveranse og settepotetproduksjon.

Dersom en går ut fra en middels settepotetmengde på 250 kg/daa, ble det satt ca. 28 600 tonn settepoteter i 2020 (totalt potetareal var ca. 114 500 daa). Det betyr at ca. 36,7 % av settepotetene som ble satt i 2020 var sertifiserte. Dette er 2,2 prosentpoeng økning fra 2019.

Sortene det var størst salg av (tonn) for setting våren 2020 var (omsetning 2019 i parentes): Asterix 1 473

(1 446), Lady Claire 1 456 (1 401), Fakse 1068 (916), Folva 860 (859), Innovator 851 (741) Mandel, klon1 og 6 663 (607), Nansen 246 (377), Beate 196 (203), Kerrs Pink 158 (173), Laila 237 (214), Pimpernel 144 (143) og Celandine 147 (16) tonn. Av de tidlige sortene var det størst omsetning (tonn) av Solist 536 (564), Rutt 222 (259), Arielle 162 (265), Berle 141 (109), Hassel 139 (144), Colomba 127 (27) og Juno 122 (90). Typiske industrisorter hadde følgende omsetning: Peik 260 (299), Oleva 167 (170), Saturna 154 (127) og Kuras 215 (236) tonn. Av de øvrige sortene ble det omsatt mindre enn 100 tonn pr. sort.

Andel vraket settepotetareal i 2020 var på 5,5 % (5,4 % i 2019) før vintertesten. Det var 13 partier som representerte 525 daa som ble vraket etter vekstkontrollen i sommer. Viktigste årsaker var PVA/PVY virus. I tillegg ble 148 daa vraket på grunn av stengelrâte. Ett parti med Bruse ble vraket fordi avstanden til ukontrollert areal var for liten. Lagerkontroller høsten 2020 viste at det var veldig få funn av råter på lager innunder jul. Innhøstingsforholda var stort sett meget gode uten for mye nedbør eller frost.

Kvaliteten på settepotetene ser så langt meget bra ut. Det ser ut til å være lite skurv. Fra settepotetforretningene rapporteres det om noe avlingssvikt i Trøndelag, mens det i Solør er normale avlinger og oppfyllelse av produksjonsvolum. Erika er faset ut til fordel for den nye sorten Celandine i neste års settepotetdyrking. Aksel og Troll er også faset ut.

I sertifisert avl i Norge er maksimumsgrensa for å få godkjent en sertifisert vare et maksimalt innhold av virus og stengelrâte på 1,0 % hver ved vekstkontroll, og 10 % virus i vintertest i klasse C (sertifisert). Det meste av settepotetene som omsettes er forøvrig basiskvalitet (klasse B) med maks. 0,5 % stengelrâte, 0,5 % virus i åkeren og maks. 4 % virus i vintertest etterpå. Rapportene fra vintertestene så langt viser at det generelt var lite virus i 2020. I 3,7 % av alle prøvene (kun 8 stk. av 216) var det mer enn 10 % virus. Her var det PVA i Asterix som dominerte, samt at en prøve Mandel hadde PVY og PVA. Hele 190 av 216 prøver (dvs. 88 % av alle innsendte prøver) hadde mindre enn 2 % virus, hvorav 166 prøver (77 %) var virusfrie.